

Justitieutskottets betänkande 2021/22:JuU7

Utökade möjligheter att avgöra mål på handlingarna i allmän domstol

---

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i rättegångsbalken och lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Syftet med förslagen är att skapa en ökad flexibilitet för domstolorna att kunna avgöra fler mål på handlingarna.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

I betänkandet finns två reservationer (V).

Behandlade förslag

Proposition 2020/21:214 Utökade möjligheter att avgöra mål på handlingarna i allmän domstol.

Två yrkanden i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden.....	5
Utökade möjligheter att avgöra mål på handlingarna i allmän domstol.....	5
Reservationer	8
1. Borttagandet av uppenbarhetskravet vid avgörande av tvistemål på handlingarna i hovrätt, punkt 1 (V)	8
2. Huvudförhandling i indispositiva tvistemål som huvudregel i hovrätt, punkt 3 (V)	8
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	10
Propositionen	10
Följdmotionen	10
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Borttagandet av uppenbarhetskravet vid avgörande av tvistemål på handlingarna i hovrätt**

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken i de delar det avser 50 kap. 13 §.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:214 punkt 1 i denna del och avslår motion

2021/22:59 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 1 (V)

2. **Utökade möjligheter att avgöra mål på handlingarna i allmän domstol**

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,

2. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

i de delar som inte omfattas av utskottets förslag ovan.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:214 punkterna 1 i denna del och 2.

3. **Huvudförhandling i indispositiva tvistemål som huvudregel i hovrätt**

Riksdagen avslår motion

2021/22:59 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2.

Reservation 2 (V)

Stockholm den 11 november 2021

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Petter Löberg (S), Louise Meijer (M), Adam Marttinen (SD), Maria Strömkvist (S), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Gustaf Lantz (S), Carina Ödebrink (S), Johan Pehrson (L), Tobias Andersson (SD), Rasmus Ling (MP), Ingemar Kihlström (KD), Malin Björk (C) och Gudrun Nordborg (V).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2020/21:214 Utökade möjligheter att avgöra mål på handlingarna i allmän domstol. I propositionen föreslår regeringen lagändringar för att fler brottmål i tingsrätt och tvistemål i hovrätt ska kunna avgöras på handlingarna.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

En motion har väckts med anledning av propositionen. Förslagen i motionen finns i bilaga 1.

Utskottets överväganden

Utökade möjligheter att avgöra mål på handlingarna i allmän domstol

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag om ändringar i rättegångsbalken och lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om avslag på delar av propositionen och om huvudförhandling i indispositiva tvistemål i hovrätt.

Jämför reservation 1 (V) och 2 (V).

Propositionen

Tingsrätterna ska få avgöra fler brottmål på handlingarna

Tingsrätterna dömer varje år i ca 60 000 brottmål. Av dessa avgörs ca 45 000 mål efter en huvudförhandling och 15 000 mål på handlingarna. Det finns enligt regeringen skäl att utvidga möjligheten att avgöra fler mål på handlingarna. Ett utökat skriftlig förfarande har enligt regeringen flera fördelar. Att tingsrätterna i större utsträckning håller huvudförhandling enbart i de brottmål där detta verkligen krävs innebär en snabbare lagföring. Kortare handläggningstider i dessa mål minskar även påfrestningarna för målsägande, tilltalade och vittnen. Bevisningen blir i normalfallet också bättre om den tas upp i domstol kort tid efter händelsen. En tilltalad som inte vill komma till domstolen kan vid avgörande på handlingarna skriftligt utveckla sina ståndpunkter i stället för att målet ställs in eller avgörs i dennes utevaro. Det innebär enligt regeringen i många fall ett rättssäkrare förfarande. Färre förhandlingstillfällen frigör också åklagarresurser och medför tids- och arbetsvinster för domstolen. Därmed kan handläggningstiderna kortas även i andra mål. När domstolarnas verksamhet bedrivs mer effektivt kan enskildas berättigade krav att få sin sak prövad inom rimlig tid bättre tillgodoses.

Regeringen föreslår därför att tingsrätten ska få avgöra ett brottmål utan huvudförhandling om det inte finns anledning att döma till annan påföljd än – förutom böter som i dag – villkorlig dom eller villkorlig dom i förening med böter. En tingsrätts beslut att en tidigare utdömd påföljd ska avse också tillkommande brottslighet ska likställas med dessa påföljder. Om den villkorliga domen förenas med en föreskrift om samhällstjänst, eller om det finns anledning att förverka villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, ska huvudförhandling hållas. Detsamma gäller om den tilltalade inte har fyllt arton år.

Hovrätterna ska få avgöra fler tvistemål på handlingarna

Ett tvistemål får alltid avgöras utan huvudförhandling, om det är uppenbart att en sådan förhandling är obehövlig (50 kap. 13 § tredje stycket rättegångsbalken). Bestämmelsen tar närmast sikte på fall då ena parten i rent obstruktionssyfte vägrar att gå med på att målet avgörs på handlingarna, se propositionen om ändringar i rättegångsbalken m.m. (prop. 1983/84:78 s. 81). Andra fall kan vara när det är fråga om en renodlad rättstillämpning i hovrätten och rättsfrågorna har blivit väl belysta i tingsrätten. Det finns enligt gällande rätt därför endast ett begränsat utrymme att avgöra målet på handlingarna.

Regleringen innebär enligt regeringen att hovrätterna inte alltid kan handlägga målen på ett så ändamålsenligt och effektivt sätt som möjligt. Handläggningen riskerar i stället att dra ut på tiden och bli kostnadskrävande utan att några rättssäkerhetsvinster uppnås. För att undvika att detta sker föreslår regeringen att kravet på att det ska vara uppenbart att en huvudförhandling är obehövlig för att hovrätten ska kunna avgöra målet på handlingarna tas bort. Förslaget innebär att handläggningen i större utsträckning kan anpassas till förhållandena i det enskilda fallet. Hovrätten ska därför enligt regeringens förslag alltid få avgöra ett tvistemål utan huvudförhandling, om en sådan förhandling är obehövlig.

De allmänna förutsättningarna som gäller för när ett mål kan avgöras utan huvudförhandling bör enligt regeringen inte påverkas av ändringen. En huvudförhandling kan exempelvis behöva hållas på grund av någon annan bestämmelse i rättegångsbalken, för att det åberopas ny muntlig bevisning i hovrätten som ska tillåtas eller för att ytterligare frågor behöver ställas till någon som hörts vid tingsrätten. När det gäller prövningen av familjemål framhålls särskilt att det i många fall hålls huvudförhandling i hovrätten när de avgörs i sak, bl.a. när det finns behov av att höra parterna om aktuella förhållanden. Avsikten är enligt regeringen att möjligheten att avgöra mål på handlingarna även fortsättningsvis bör tillämpas med särskild försiktighet i de indispositiva tvistemålen.

Hänsyn behöver också tas till de krav som i övrigt följer av bl.a. 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen och artikel 6.1 i Europa-konventionen. Huvudförhandlingen bör enligt regeringen även med den föreslagna ändringen spela en central roll i förfarandet.

Ikraftträdande

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2022.

Motionen

Borttagandet av uppenbarhetskravet vid avgörande av mål på handlingarna i hovrätt

I kommittémotion 2021/22:59 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1 vill motionärerna att riksdagen ska avslå propositionen i den del

som handlar om att hovrätterna alltid ska få avgöra ett tvistemål utan huvudförhandling, om en sådan förhandling är obehövlig.

Huvudförhandling i indispositiva tvistemål som huvudregel

I kommittémotion 2021/22:59 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2 anser motionärerna att regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att huvudregeln är att muntlig huvudförhandling genomförs i indispositiva tvistemål i hovrätten.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser, i likhet med regeringen, att de processrättsliga reglerna bör vara utformade på ett sätt som skapar utrymme för flexibilitet och ger förutsättningar för att anpassa handläggningen till vad som är lämpligast i det enskilda fallet. Det finns enligt utskottet flera fördelar med att kunna avgöra fler mål på handlingarna. En skriftlig handläggning kan många gånger vara ett processekonomiskt fördelaktigt alternativ. Möjligheten att avgöra fler mål på handlingarna innebär även att handläggningstider kan kortas vilket innebär en fördel för parterna. Den föreslagna lagstiftningen kan därför enligt utskottet förväntas stärka domstolarnas möjligheter att på ett effektivare sätt avgöra mål. Utskottet anser på dessa skäl att riksdagen bör anta regeringens lagförslag.

Som framgår ovan framhålls i propositionen att möjligheten att avgöra mål på handlingarna i hovrätt även fortsättningsvis bör tillämpas med särskild försiktighet i familjemål. Utskottet delar bl.a. mot denna bakgrund inte den uppfattning som motionärerna i motion 2021/22:59 (V) yrkandena 1 och 2 ger uttryck för om att regeringens förslag är alltför långtgående.

Sammantaget innebär det anförda att utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionen.

Reservationer

1. Borttagandet av uppenbarhetskravet vid avgörande av tvistemål på handlingarna i hovrätt, punkt 1 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken i de delar det avser 50 kap. 13 §.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:59 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1 och avslår proposition 2020/21:214 punkt 1 i denna del.

Ställningstagande

Jag anser, i likhet med regeringen, att det finns anledning att öka hovrätternas möjligheter att avgöra fler tvistemål på handlingarna, inte minst för att göra processen mer effektiv och minska handläggningstiderna. Dock anser jag, i likhet med Advokatsamfundet, att regeringens förslag är för långtgående eftersom det omfattar samtliga typer av tvistemål. Jag befarar att regeringens förslag i denna del kommer att påverka barns rättigheter i familjemål negativt. Regeringen skriver förvisso i sin proposition att möjligheten att avgöra mål på handlingarna bör tillämpas med särskild försiktighet i de indispositiva tvistemålen även fortsättningsvis. Jag anser dock att detta inte är en tillräcklig garanti för att barnets bästa kommer att beaktas i t.ex. vårdnadsfall, som ofta är komplexa. Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag i den del som handlar om att hovrätterna alltid ska få avgöra ett tvistemål utan huvudförhandling, om en sådan förhandling är obehövlig.

2. Huvudförhandling i indispositiva tvistemål som huvudregel i hovrätt, punkt 3 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:59 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Som jag anført i reservation 1 befarar jag att regeringens förslag kommer att påverka barns rättigheter i familjemål negativt. I stället för att försämbra möjligheterna för barn att bli hörda bör regeringen därför återkomma med ett förslag som innebär att huvudregeln i indispositiva tvistemål i hovrätten är att det ska hållas en muntlig huvudförhandling.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2020/21:214 Utökade möjligheter att avgöra mål på handlingarna i allmän domstol:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Följdmotionen

2021/22:59 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V):

1. Riksdagen avslår proposition 2020/21:214 i den del som handlar om att hovrätterna alltid ska få avgöra ett tvistemål utan huvudförhandling, om en sådan förhandling är obehövlig.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att huvudregeln ska vara muntlig huvudförhandling i hovrätten i indispositiva tvistemål och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 45 kap. 10 a § och 50 kap. 13 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

45 kap.

10 a §¹

Ett mål *skall* avgöras efter huvudförhandling. Utan en sådan förhandling får rätten dock

1. avgöra ett mål på annat sätt än genom dom,
2. meddela frikännande dom enligt 20 kap. 9 § andra stycket, och
3. meddela dom i mål där det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, om huvudförhandling varken begärs av någon av parterna eller behövs med hänsyn till utredningen i målet.

Innan ett mål avgörs med stöd av första stycket 3, *skall*

1. den tilltalade informeras om att målet kan komma att avgöras utan huvudförhandling och om sin rätt till en sådan förhandling, och
2. parterna, om de inte kan anses redan ha slutfört sin talan, ges tillfälle till detta.

Ett mål *ska* avgöras efter huvudförhandling. Utan en sådan förhandling får rätten dock

3. meddela dom i mål där det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter *eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening*, om huvudförhandling varken begärs av någon av parterna eller behövs med hänsyn till utredningen i målet.

Innan ett mål avgörs med stöd av första stycket 3, *ska*

Ett beslut enligt 34 kap. 3 § brottsbalken likställs med de påföljder som anges i första stycket 3, om det inte samtidigt finns anledning att förverka villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff. Det som sägs i första stycket 3 om villkorlig dom gäller inte villkorlig dom som förenas med föreskrift om samhällstjänst.

¹ Senaste lydelse 2005:683.

50 kap.13 §²

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling, om klagandens ändringsyrkande har medgetts eller om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat.

Kan saken utredas tillfredsställande får hovrätten även i andra fall avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om parterna har begärt att målet *skall* avgöras utan huvudförhandling eller

2. om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning mot detta.

Ett mål får alltid avgöras utan huvudförhandling, om *det är uppenbart att* sådan förhandling är obehövlig.

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling inte hållas.

Om saken *kan* utredas tillfredsställande får hovrätten även i andra fall avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om parterna har begärt att målet *ska* avgöras utan huvudförhandling, eller

Ett mål får alltid avgöras utan huvudförhandling, om *en* sådan förhandling är obehövlig.

Ett mål får alltid avgöras utan huvudförhandling, om *en* sådan förhandling är obehövlig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

² Senaste lydelse 1999:84.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs att 27 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 §¹

Mål mot den som inte har fyllt tjugooett år ska, om målet avser brott på vilket fängelse kan följa, om möjligt sättas ut till handläggning på ett sådant sätt att målet inte drar till sig uppmärksamhet.

Rätten får i mål mot den som inte har fyllt tjugooett år besluta att målet ska handläggas inom stängda dörrar, om offentlighet vid förhandlingen är till uppenbar olägenhet på grund av den uppmärksamhet den tilltalade kan antas bli föremål för. Om rätten anser att ett sådant beslut bör meddelas och om någon som har fyllt tjugooett år också är tilltalad i målet, ska rätten handlägga åtalet mot den som är under tjugooett år som ett särskilt mål, om det kan ske utan att utredningen avsevärt försvåras.

Även om beslut meddelas enligt andra stycket får rättens ordförande tillåta att den tilltalades anhöriga och andra vars närvaro kan väntas bli till nytta får närvara vid handläggningen.

I mål mot den som inte har fyllt arton år ska tingsrätten hålla huvudförhandling även om det inte finns anledning att döma till någon annan påföljd än böter.

I mål mot den som inte har fyllt arton år ska tingsrätten hålla huvudförhandling även om det inte finns anledning att döma till någon annan påföljd än böter *eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

¹ Senaste lydelse 2019:299.